ARNIS VIKSNA

LATVIJAS VESELĪBAS APRŪPES VADĪBA (HRONOLOĢISKI SARAĶSTI)

Labklājības ministri

Neatkarīgās Latvijas valsts sākotnē tautas labklājības jautājumus no 1919. gada pārzināja Iekšlietu ministrijas Sociālais departaments un Veselības departaments. Valdības reorganizācijas gaitā 1920. gadā Sociālo departamentu pārveidoja par patstāvīgu Darba ministriju (darba ministra posteni, cits citu nomainot, ieņēma seši cilvēki). Nākamajā reorganizācijā 1925. gadā Darba ministriju pārveidoja par Tautas labklājības ministriju, tai pievienojot Veselības departamentu, ko atdalīja no Iekšlietu ministrijas. Saskaņā ar 1931. gadā pieņemto likumu par Tautas labklājības ministriju tās sastāvā bija trīs departamenti: Darba aizsardzības departaments, Sociālās apgādības departaments un Veselības departaments, kā arī Farmācijas pārvalde (ar departamenta tiesībām).

Pēc padomju okupācijas t.s. Tautas valdības sastāvā Tautas labklājības ministrija turpināja darboties no 1940. gada jūnija līdz augustam, kad tika likvidēta, valsts varas ešelonam reorganizējoties pēc padomju parauga un izveidojot Sociālās nodrošināšanas tautas komisariātu un Veselības aizsardzības tautas komisariātu (no 1946. gada – ministrijas).

Vienota ministrija tika atjaunota 1991. gadā, bet ne vairs kā Tautas labklājības ministrija, bet kā Labklājības ministrija. Tās struktūras pamatu veidoja likvidētās Sociālās nodrošināšanas ministrija un Veselības aizsardzības ministrija, kā arī divi Ekonomikas ministrijas departamenti. Pilnveidojoties iekšējai struktūrai, Labklājības ministrijas departamentu skaits vēlāk pieauga līdz desmit.

No labklājības ministriem četri ir ārsti (T. Eniņš, R. Jurdžs, A. Požarnovs, V. Jaksons), bet viens – farmaceits (V. Rubulis).

Darbības laiks	Ministrs
1925–1925	Voldemārs Salnais (1886–1948)
1925–1926	Vladislavs Rubulis (1887–1937)
1926–1928	Ansis Rudevics (1890–1974)
1928–1934	Vladislavs Rubulis (1887–1937)
1934–1934	Juris Pabērzs (1891–1961)
1934–1937	Vladislavs Rubulis (1887–1937)
1937–1937	Hermanis Apsītis (1893–1942) ¹
1938–1940	Jānis Volonts (1882–1943?)
1940–1940	Jūlijs Lācis (1892–1941)
1991–1993	Teodors Eniņš (dz. 1934)
1993–1994	Jānis Rītenis (dz. 1925)
1994–1995	Andris Bērziņš (dz. 1951)
1995–1999	Vladimirs Makarovs (dz. 1957)
1999–2000	Roberts Jurdžs (1963–2002)
2000–2002	Andrejs Požarnovs (dz. 1962)
Kopš 2002	Viktors Jaksons (dz. 1947)

Latvijas veselības aprūpes vadītāji

Pirmais nosacītais Latvijas valstiskais veidojums bija Latvijas Strādnieku, kareivju un bezzemnieku deputātu padomes izpilddomiteja jeb t.s. Iskolats, bet pirmā vadošā veselības aprūpes iestāde – Latvijas Strādnieku, kareivju un bezzemnieku deputātu padomes izpilddomitejas Sanitārā nodaļa, kas darbojās no 1917. gada decembra līdz 1918. gada februārim Valkā. Sekojošā vācu okupācijas laikā visai Latvijai vienota un līdzīga rakstura iestāde nepastāvēja.

LSPR valdības Tautas veselības komisariāts tika izveidots 1919. gada janvārī Rīgā, bet maijā to pārcēla uz Rēzekni, kur tas darbojās līdz 1920. gada janvārim.

Tostarp Latvijas Republikas Pagaidu valdība 1919. gada otrajā pusē bija izveidojusi Veselības departamentu, kas līdz 1925. gadam ietilpa Iekšlietu ministrijas, pēc tam – Tautas labklājības ministrijas sastāvā.

Pēc padomju okupācijas Veselības departaments tika saglabāts pārejas posmā no 1940. gada jūlija līdz septembrim un to vadīja direktora atvietotājs. Pēc tam tika izveidots LPSR Veselības aizsardzības tautas komisariāts, kas kara laikā turpināja formālu darbību frontes aizmugurē PSRS iekšienē.

¹ Atvietotājs.

Vācu okupācijas laikā darbojās Latvijas ģenerālapgabala Iekšlietu direkcijas Veselības departaments.

No 1944. līdz 1946. gadam atkal darbojās LPSR Veselības aizsardzības tautas komisariāts, turpmāk līdz 1990. gadam – LPSR Veselības aizsardzības ministrija un vēl vienu gadu – LR Veselības aizsardzības ministrija.

Pēc tās likvidācijas Latvijas Republikas Labklājības ministrijas ietvaros 1991. gadā tika atjaunots Veselības departaments (no 1997. gada līdz 2001. gada tika saukts par Ārstniecības departamentu), kuru vada direktors. Virsvadībai 1993. gadā tika izveidots labklājības ministram pakļauts veselības ministra amats, kas tika aizņemts ar nelieliem pārtraukumiem līdz 1999. gadam, kad tika likvidēts. Tādējādi pašlaik iedzīvotāju veselības aprūpes darbu vada Veselības departamenta direktors, dažas no savām funkcijām dalot ar Vides veselības departamenta direktoru un Farmācijas departamenta direktoru.

Sarakstā hronoloģiskā secībā iekļauti Iskolata Sanitārās nodaļas vadītāji (divi), LR Veselības departamenta direktori (pieci) un direktora aizstājējs pārejas posmā 1940. gadā (viens), LPSR veselības aizsardzības tautas komisāri (četri; ieskaitot formālus pienākuma veicējus ārpus Latvijas teritorijas kara laikā frontes padomju pusē), vācu laika Veselības departamenta direktori (divi), LPSR veselības aizsardzības ministri (četri; pēdējais no viņiem ir arī pirmais un vienīgais LR veselības aizsardzības ministrs), LR Veselības departamenta direktors (viens; laikā, kad nepastāvēja veselības valsts ministra postenis), veselības valsts ministri (četri) un Veselības (Ārstniecības) departamenta direktori (divi; pēc veselības valsts ministra posteņa likvidēšanas).

No sarakstā ietvertajām personām trīs (E. Pumpurs, I. Trinklers, E. Ameriks) nav bijuši ārsti.

Darbības laiks	Vadītājs
1917–1917	Andrejs Priedkalns (1873–1923)
1917–1918	Marija Vecrumba (1885–1919)
1919–1919	Kārlis Ādamsons (1884–1958) ²
1919–1920	Eduards Pumpurs (?–1937?) ²
1919–1920	Gustavs Reinharde (1868–1937)
1920–1922	Kārlis Barons (1865–1944)
1922–1925	Jānis Kivickis (1864–1943)
1925–1935	Augusts Pētersons (1878–1966)
1935–1940	Oskars Alks (1901–1982)
1940–1940	Jānis Skuja (1886–1983)

² LSPR valdības sastāvā.

1940–1943	Emīls Planders (1906–1983) ³
1941–1942	Erihs Bušs (1903–1973) ⁴
1942–1944	Teodors Vankins (1873–1947) ⁴
1943–1944	Ivans Trinklers (1901–1976) ⁵
1944–1944	Augusts Kalniņš (1894–1986) ³
1944–1946	Ernests Ameriks (1897–1977)
1946–1958	Ādolfs Krauss (1905–1958)
1959–1962	Vladimirs Ozoliņš (1909–1975)
1962–1989	Vilhelms Kaņeps (1923–1993)
1989–1991	Edvīns Platkājis (dz. 1938)
1991–1993	Zigmunds Kovaļčuks (dz. 1950)
1993–1995	Normunds Zemvaldis (dz. 1958)
1995–1995	Pēteris Apinis (dz. 1958)
1995–1997	Juris Viņķelis (dz. 1952)
1997–1999	Viktors Jaksons (dz. 1947)
1999–2001	Oskars Velmers (dz. 1944)
kopš 2001	Renāte Pupele (dz. 1953)

Latvijas Ārstu biedrības vadītāji

Rīgas Praktizējošo ārstu biedrība dibināta 1822. gadā, Jelgavas Praktizējošo ārstu biedrība – 1939. gadā, Daugavpils Medicīnas biedrība – 1882. gadā, Rīgas Krievu ārstu biedrība – 1888. gadā, Liepājas Praktizējošo ārstu biedrība – 1892. gadā, Ziemeļkurzemes Ārstu biedrība – 1892. gadā, Latviešu ārstu biedrība – 1902. gadā utt. Ārsti vienojās gan pēc nacionālas, gan teritoriālas piederības, bet speciālistu biedrības sāka veidoties 20. gs. divdesmitajos gados. 1932. gadā Latvijā bija reģistrētas 32 ārstu biedrības un organizācijas, 1987. gadā – 39 medicīnas zinātniskās biedrības.

Vienota Latvijas Ārstu biedrība izveidota 1939. gadā, likvidēta 1940. gadā un atjaunota 1988. gadā.

³ Daļēji ārpus Latvijas teritorijas, PSRS iekšienē.

⁴ Vācu okupācijas laikā.

⁵ Ārpus Latvijas teritorijas, PSRS iekšienē.

Vadības laiks	Prezidenti
1939–1940	Augusts Silarājs (1887–1966)
1988–1990	Ivars Krastiņš (dz. 1955)
1991–1992	Pēteris Apinis (dz. 1958)
1992–1999	Andrejs Požarnovs (dz. 1962)
Kopš 1999	Viesturs Boka (dz. 1948)
	Viceprezidenti
1988–1990	Ilmārs Lazovskis (dz. 1931)
1988–1990	Vladimirs Strazdiņš (dz. 1954)
1990–1992	Jānis Meikšāns (dz. 1959)
1991–1992	Normunds Zemvaldis (dz. 1958)
1992–1995	Pēteris Apinis (dz. 1958)
1992–1999	Arnis Engēlis (dz. 1953)
1995–1999	Viesturs Šiliņš (dz. 1950)
1999–2000	Andrejs Požarnovs (dz. 1962)
Kopš 1999	Ilze Aizsilniece (dz. 1966)
Kopš 1999	Uldis Kalniņš (dz. 1946)

Rīgas veselības aprūpes vadītāji (1919–2001)

Latvijā visvecākā medicīnas administratīvā sistēma ir Rīgas pilsētai, kura izveidota jau viduslaikos un tiešu vēsturisku pēctecību saglabā līdz mūsu dienām. 1360. gadā nodibināja pilsētas fiziķa (ārsta) posteni, ko pirmais ieņēma ķirurgu un bārdzīgu cunfles meistars Heinrihs. Viņa pienākumos, līdztekus trūcīgo iedzīvotāju ārstnieciskai aprūpei, ietilpa epidēmiju ierobežošana, pilsētas sanitārā uzraudzība, tiesu medicīnas ekspertīze u.c. No 16. gs. pilsētas fiziķis jau bija akadēmiski izglītots ārsts ar medicīnas doktora grādu.

Pieaugot darba apjomam, pilsēta no 1626. gada algoja divus ārstus – pirmo un otro fiziķi (vicefiziķi), kuru amatus 18. gs. beigās pārdēvēja par pirmo un otro pilsētas ārstu. Plašāka pilsētas medicīnas un sanitārā dienesta organizācija izveidojās 19. gs. Vispirms 1802. gadā nodibināja Trūcīgo aizgādniecību jeb direktorātu, kas sekmēja ārstnieciskās palīdzības uzlabošanu pilsētā un pastāvēja līdz 1904. gadam. No 1867. gada darbojās pilsētas domes Sanitārā komisija, tai līdztekus no 1904. gada – Slimnīcu komisija. Abas (ar nelielu pārtraukumu 1919. gadā) jau kā nodaļas pastāvēja līdz 1921. gadam.

Padomju varas laikā 1919. gadā no janvāra līdz maijam darbojās Rīgas apriņķa Tautas veselības nodaļa, kuras pārziņā bija pilsētas slimnīcas, epidēmiju apkarošana, sanitāro apstākļu uzlabošana u.c. Latvijas Republikā šo darbu veica pilsētas Veselības nodaļa (vēlāk – Veselības valde), ko izveidoja 1921. gadā, apvienojot Sanitāro nodaļu un Slimnīcu nodaļu. Pēc padomju okupācijas 1940. gadā Vese-

lības valdi reorganizēja un nosauca par Veselības aizsardzības nodaļu, bet pēc nākamās varas maiņas 1941. gada vasarā – par Veselības pārvaldi, un no 1944. gada rudens – atkal par Veselības aizsardzības nodaļu.

Atjaunotā Latvijas Republikā Veselības aizsardzības nodaļu 1993. gadā pārdēvēja par Rīgas Domes Veselības pārvaldi, bet 1998. gadā to likvidēja sakarā ar Rīgas novada slimokases izveidošanu. Tā kā slimokase visas agrākās funkcijas tomēr nespēja pārņemt, 1999. gadā atjaunoja iepriekšējo struktūru ar citu nosaukumu – pilsētas Domes Labklājības departamenta Veselības aprūpes pārvalde.

Vadības laiks	Vadītājs
1919–1921	Izāks Jofe (1871–1942) ⁶
1919–1920	Pēteris Sņķers (1875–1944) ⁷
1920–1921	Pauls Kalniņš (1872–1945) ⁷
1921–1921	Jēkabs Alksnis (1870–1957) ⁷
1921–1922	Izāks Jofe (1871–1942)
1922–1926	Nohums Grīnšteins (1873–1926)
1926–1934	Rūdolf Blūmentāls (1882–1941)
1934–1935	Ernests Jansons (1880–1945)
1935–1940	Arvēds Kēse (1889–1973)
1940–1940	Mihails Jofe (1898–1979)
1940–1941	Vilhelms Pampe (1898–1975)
1941–1942	Oskars Vīksniņš (1887–1957)
1943–1944	Haralds Kiršentāls (1897–1978)
1944–1947	Vilhelms Pampe (1898–1975)
1947–1951	Olga Generalova (1898–1982)
1951–1956	Ņina Tepļakova (1909–?)
1956–1972	Zoja Orlova (dz. 1924)
1972–1981	Mārtiņš Rempe (dz. 1936)
1981–1985	Ojārs Forstmanis (1931–1998)
1985–1991	Anna Saprikova (1934–2001)
1992–1992	Anda Grigāne (dz. 1954)
1992–1994	Anna Kaļķe (dz. 1943)

⁶ Sanitārās nodaļas vadītājs.

⁷ Slimnīcu nodaļas vadītājs.

1994–1998	Andris Glāzītis (dz. 1949)
1999–2001	Uldis Čāčus (dz. 1944)
Kopš 2001	Mārtiņš Rempe (dz. 1936)

The Leadership of Latvia's Health Care (Summary)

By Arnis Viksna

The article reviews all instances of independent Latvia, which survey problems of national welfare; the names of all welfare ministers beginning from the year 1925 up to 2001 are enumerated. In the same way a chronological survey up to our days is given of all Latvia's welfare workers from 1917 and those of Riga from 1919. Besides, the article presents all the presidents and vice-presidents of Latvia's Doctors Associate.

Arnis Viksna, *Dr.habil.med.*, prof., LZA akad.

LU Medicīnas fakultāte

Raiņa bulv. 19

Rīga LV-1586, Latvija